

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Про сільськогосподарську кооперацію: проект Закону № 0856 від 29.08.2019 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=0856&skl=10

4. Зауваження Головного юридичного управління від 15.11.2019 до проект Закону № 0856 від 29.08.2019 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=0856&skl=10

REFERENCES

1. Puls Uhody: monitorynh realizatsii planu zakhodiv z vykonannia Uhody. URL: <http://reforms.in.ua/> [in Ukrainian].

2. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

3. Pro silskohospodarsku kooperatsiiu: proekt Zakonu № 0856 vid 29.08.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=0856&skl=10 [in Ukrainian].

4. Zauvazhennia Holovnoho yurydychnoho upravlinnia vid 15.11.2019 do proekt Zakonu № 0856 vid 29.08.2019. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=0856&skl=10 [in Ukrainian].

Курман Тетяна Вікторівна

доктор юридичних наук, доцент кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ORCID: 0000-0002-0632-2487

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО ВЕДЕННЯ АГРОБІЗНЕСУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Наукову роботу присвячено дослідженню правових проблем сталого ведення агробізнесу у сучасних умовах. Авторкою проаналізовано чинне аграрне і земельне законодавство, досліджено правові аспекти органічного сільськогосподарського виробництва, сучасного реформування земельних відносин в агросфері, на підставі чого зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: агробізнес, агросфера, сталий розвиток, органічне сільськогосподарське виробництво.

Kurman Tetiana

Doctor of Law, Associate Professor of the Department of Land and Agrarian Law of Yaroslav Mudryi National Law University

ORCID: 0000-0002-0632-2487

LEGAL PROBLEMS OF SUSTAINABLE AGROBUSINESS IN MODERN CONDITIONS

The scientific work is devoted to the study of legal problems of sustainable agribusiness in modern conditions. The author analyzed the current agrarian and land legislation, researched the legal aspects of organic agricultural production, modern reform of land relations in the agrosphere, on the basis of which the relevant conclusions are made.

Keywords: agrobusiness, agrosphere, sustainable development, organic agricultural production.

Сучасне реформування земельних відносин в агросфері, спрямоване на запровадження обігу земель сільськогосподарського призначення, безпрецедентний карантин COVID–19, аномальні кліматичні умови (безсніжна зима, холодна й посушлива весна) – все це створює неабиякі труднощі для ведення сільськогосподарської діяльності, ускладнює розвиток агробізнесу і, як наслідок, створює реальні загрози у сфері продовольчої безпеки держави. Адже агросфера традиційно виступає сферою концентрації економічного, продовольчого, екологічного та соціального інтересів як держави, так і окремих юридичних і фізичних осіб.

Сьогодні ж, коли перед людством нагально постають глобальні продовольча та екологічна проблеми, від вирішення яких багато в чому залежить його майбутнє існування, основними пріоритетами аграрно-правового регулювання стають забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва; гарантування продовольчої безпеки держави; збереження агроландшафтів; підтримка життєдіяльності у сільській місцевості; забезпечення зайнятості сіль-

ського населення, підвищення доходів селян; реалізація експортного потенціалу. Оскільки саме у сфері аграрно-правового регулювання забезпечується природне право людини на життя і здоров'я, зокрема, в частині права на достатнє, безпечне і якісне харчування, на достатній рівень життя, на безпечне довкілля, а також гарантується низка соціальних прав.

Проблематика сталого ведення агробізнесу особливо актуалізується у зв'язку із процесами євроінтеграції. Згідно зі ст. 404 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, затвердженої Законом України від 16 вересня 2014 р., співробітництво у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій охоплює: заохочення сталого сільськогосподарського виробництва, з урахуванням необхідності захисту навколишнього середовища і тварин; покращення конкурентоспроможності сільськогосподарської галузі; сприяння інноваціям; заохочення політики якості сільськогосподарської продукції; а також обмін знаннями та найкращими практиками щодо політики розвитку сільських територій, сприяння економічному добробуту сільських громад.

Подальший розвиток вказані питання знайшли і в Указі Президента України від 30 вересня 2019 р. «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Так, на найближче десятиріччя до останніх віднесено: подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування, сприяння сталому розвитку сільського господарства; забезпечення здорового способу життя; сприяння поступальному та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості населення; забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва; вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками; сприяння інноваціям тощо.

Необхідність забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва актуалізує впровадження інноваційних підходів до ведення агробізнесу, зокрема, розвиток альтернативних форм сільгоспвиробництва. Найбільш перспективною і нормативно врегульованою з них на даних час є органічне сільськогосподарське виробництво. Воно виступає практичною реалізацією концепції сталого

розвитку агросфери і є формою сталого ведення агробізнесу, оскільки передбачає поєднання економічного зростання, захисту довкілля й соціального розвитку як взаємозалежних і взаємодоповнюючих елементів стратегічного розвитку держави. Одночасно виробництво органічної сільськогосподарської продукції рослинного і тваринного походження гарантує високу якість продовольства як важливої складової продовольчої безпеки, сприяє збереженню здоров'я, збільшення тривалості та покращанню якості життя населення. З урахуванням сутності органічного виробництва, можна стверджувати, що воно здатне забезпечити як приватні, так і публічні інтереси.

Збільшення попиту на якісні й безпечні продукти харчування на сьогодні стає загальносвітовою тенденцією, що зумовлено популяризацією ідей здорового способу життя. У зв'язку з цим особливої популярності набувають органічні продукти. Органічне сільськогосподарське виробництво – один з найбільш динамічних векторів розвитку агросфери у світі. В Україні останніми роками також постерігається збільшення обсягів внутрішнього ринку споживання органічної продукції, зростає попит на органічні продукти харчування, все більше сільськогосподарських товаровиробників виявляють зацікавленість у виробництві саме органічної продукції.

На розвиток органічного сільськогосподарського виробництва спрямовано й положення чинного законодавства. Згідно з розділом 3 Закону України від 21 грудня 2010 р. «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» до стратегічних цілей і завдань державної політики в сільському господарстві віднесено створення умов для широкого впровадження екологічно орієнтованих та органічних технологій ведення сільського господарства, досягнення у 2020 році двократного збільшення площ їх використання (чого поки що не відбулось). Поширення застосування методів органічного виробництва закріплено й у ст. 404 згаданої вище Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р.

Наступним кроком у врегулюванні відносин у сфері органічного сільськогосподарського виробництва стало прийняття 10 липня 2018 р. нового Закону України «Про основні принципи та вимоги

до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». На виконання Закону 23 жовтня 2019 р. постановою Кабінету Міністрів України було затверджено новий Порядок (Детальні правила) органічного виробництва та обігу органічної продукції, що набув чинності 6 червня 2020 р. Дані нормативно-правові акти запровадили низку позитивних новел щодо врегулювання вказаних відносин, однак цілісного та дієвого правового механізму, ними, на жаль, все ж таки не запроваджено. Це вимагає опрацювання наукових пропозицій щодо вдосконалення правового забезпечення відносин у сфері органічного сільськогосподарського виробництва, який би сприяв сталому веденню агробізнесу в Україні.

Викладене набуває ще більшої актуальності у зв'язку з тим, що наша держава має великий потенціал для виробництва органічної продукції рослинного і тваринного походження, оскільки належить до числа країн із найвищим рейтингом щодо потенційних резервів аграрного комплексу (висока концентрація чорноземів (до 30% світових запасів), вигідне географічне розташування, достатність трудових ресурсів тощо). При цьому органічна продукція стає все більш привабливою як для європейського, так і для національного споживача. Україна ж має всі можливості поліпшити свій агроекологічний імідж як виробника і експортера високоякісної органічної продукції і стати одним із головних її експортерів як на ринку ЄС, так і на світовому ринку. Комплексне подолання проблем законодавчого забезпечення виробництва органічної продукції створить підґрунтя для активного розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні.

Навряд чи сприяють сталості ведення агробізнесу й сучасні зміни у земельному законодавстві. З прийняттям 31 березня 2020 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» розпочато наступний етап реформування земельних відносин в агросфері. З одного боку, даний крок був передбачуваним, адже земельна реформа в агросфері повинна знайти логічне завершення, а запровадження ринку сільськогосподарських земель здатне відкрити можливості для інвестування в агросферу. Однак, з іншого боку,

мова йде про найцінніший ресурс, отже, подальші етапи і напрямки реформи мають бути науково обґрунтованими і обміркованими, належним чином нормативно врегульованими, мати на меті сталий розвиток агросфери, а не якийсь нетривалий, миттєвий економічний ефект. Оскільки від виваженої й обґрунтованої державної політики щодо земель сільськогосподарського призначення залежить і подальший розвиток сільського господарства та економіки в цілому, і забезпечення продовольчої безпеки держави, і захист прав селян та суб'єктів агробізнесу тощо.

Вказаний же Закон, як вбачається, носить фрагментарний характер, оскільки передбачає лише внесення змін до окремих норм чинних законодавчих актів, зокрема ЗКУ. Однак земельна реформа в агросфері вимагає цілісного підходу. Потрібен спеціальний нормативно-правовий акт, що врегулює всі правові питання обігу земель сільськогосподарського призначення в комплексі (наприклад, ЗУ «Про обіг земель сільськогосподарського призначення») і, до того ж, логічно вбудується в загальну систему земельного законодавства. Викликає сумнів і зміст окремих норм даного Закону (наприклад, ч. 2 ст. 130 ЗК – загальна площа земельних ділянок с/г призначення у власності громадянина України не може перевищувати 10 тис. га – може стати підґрунтям для концентрації значних обсягів земель членами однієї родини, створення так званих «латифундій»); звертає на себе увагу й неточність формулювань окремих норм; на жаль, не знайшли закріплення у Законі й питання державної підтримки, гарантій захисту прав суб'єктів малого та середнього агробізнесу, а також сталого розвитку сільських територій. Отже, сучасна земельна реформа в агросфері потребує ґрунтованого доопрацювання, наукового обґрунтування, розробки і прийняття спеціального нормативно-правового акту або низки актів, виходячи із цілісного підходу, логічно поєднаних між собою і вбудованих в систему чинного земельного та аграрного законодавства. Це вбачається необхідним з огляду на те, що від вирішення долі земель сільськогосподарського призначення залежить подальший розвиток сільського господарства та економіки в цілому, забезпечення продовольчої безпеки держави, захист прав селян та суб'єктів агробізнесу тощо.

Враховуючи викладене, можна констатувати на сьогодні наявність низки правових проблем у сфері сталого розвитку агробізнесу, пов'язаних із недосконалістю чинного аграрного законодавства, необґрунтованої та безсистемної земельної реформи, браком державної підтримки органічного та інших альтернативних форм ведення сільськогосподарського виробництва та ін. Комплексне ж вирішення вказаних проблем дозволить запровадити цілісний та ефективний правовий механізм забезпечення сталого ведення агробізнесу в Україні.

Лісова Тетяна Вікторівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-3747-1733

ДО ПИТАННЯ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наукова робота присвячена дослідженню проблем правового забезпечення охорони й відновлення земель при здійсненні господарської діяльності. Було проаналізовано чинне земельне та господарське законодавство, зроблено пропозиції щодо його удосконалення у зазначеній сфері.

Ключові слова: відновлення, господарська діяльність, землі, охорона.

Lisova Tetyana

*PhD, Associate Professor of the Land and Agrarian Law Department
of Yaroslav Mudryi National Law University*
ORCID: 0000-0002-3747-1733

TO THE ISSUE OF RESTORATION OF LANDS DURING REALIZATION OF ECONOMIC ACTIVITY

The scientific work is devoted to research of problems of legal maintenance of protection and restoration of lands during realization of economic activity.